

RECENZJE

L. LESZCZYŃSKI, B. LIŻEWSKI, A. SZOT (RED.)

PRECEDENS SĄDOWY W POLSKIM PORZĄDKU PRAWNYM

WYD. C.H. BECK, WARSZAWA 2018, SS. 285

Teoria konwergencji kulturowej, sformułowana przez XIX-wiecznego niemieckiego etnologa Adolfa Bastiana, w XX w. przeniesiona została na grunt innych nauk społecznych, a następnie także do obszaru nauk prawnych. Wobec współczesnego zjawiska wzajemnego przenikania się kultur prawnych (w tym przede wszystkim kultury prawa stanowionego i kultury *common law* w ramach tzw. konwergencji transatlantyckiej), które da się zaobserwować w okresie ostatnich kilku dekad – czyli w dobie globalizacji – nie sposób nie zauważyć filozoficznych i praktycznych zmian w podejściu do procesu stosowania prawa. Zjawisko precedensowości – czyli uwzględniania na etapie ustaleń walidacyjnych (co do stanu prawnego) orzeczeń sądowych wydanych w podobnych sprawach – stanowi w tym kontekście jeden z najciekawszych obszarów badawczych i jest wciąż *novum* w kulturze prawa stanowionego. Aktualność i ważkość recenzowanej publikacji nie budzi zatem żadnych wątpliwości.

Praca niniejsza jest nie tylko szerokim i kompleksowym opracowaniem tematu, ale stanowi także, w mojej ocenie, udaną realizację obecnej w jurysprudencji tezy o przydatności teorii prawa dla praktyki jego interpretowania i stosowania. Dotyczy bowiem roli precedensu bądź *quasi*-precedensu, czyli – najogólniej rzecz ujmując – orzecznictwa w szeroko pojętym polskim porządku prawnym.

Książka jest monografią wieloautorską. Warto przy tym zauważyć, że redaktorzy (zwłaszcza Leszek Leszczyński) mają znaczny udział w tekście i nie ograniczają się do redakcji naukowej pracy. Publikacja ma charakter naukowy, uwzględnia analizy teoretyczne i empiryczne z odniesieniem do literatury przedmiotu. Widać także silny wątek komparatystyczny w ramach różnych gałęzi polskiego systemu prawa oraz – traktowanego jako jego część – prawa europejskiego. Już pierwszy rozdział sygnalizuje wyraźnie, że publikacja skupia się zarówno na polskiej nauce prawa, jak i na polskim porządku prawnym.

Tytuł książki jest zgodny z treścią opracowania. Obszerna monografia składa się z czterech części, a w ich ramach – z 22 rozdziałów podzielonych na podrozdziały i punkty. Dotyczą one: zjawiska precedensu w kulturze prawa stanowionego (rozdział I); ogólnego modelu korzystania z precedensu w stosowaniu prawa – w aspekcie opisowym i normatywnym (rozdziały II i XXII); analizowania precedensu jako rodzaju rozumowań prawniczych i porównania go do innego typu rozumowań prawniczych (rozdziały XVIII, XIX, XX i XXI); wykorzystywania precedensu w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego oraz w działalności sądów cywilnych i administracyjnych (rozdziały III, IV, V, VI, VII); roli precedensu w orzecznictwie trybunałów europejskich, jak ETPC i TSUE (rozdziały VIII, IX, X) oraz wpływu precedensu na zawody prawnicze – adwokata, radcy prawnego, notariusza, komornika sądowego, asystenta sędziego, referendarza sądowego, a nawet mediatora (kolejno rozdziały XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII).

Pod względem strukturalnym i merytorycznym praca nie budzi zastrzeżeń. Treści zawarte w poszczególnych rozdziałach dobrze korespondują z tytułami. Analizowane zaś zagadnienia opisane są w sposób wyczerpujący, a przytaczane obficie orzecznictwo ilustrujące rozważania naukowe (zwłaszcza w rozdziałach IV, V, VI, VII, IX i X) – budzi szacunek badawczy. Sprawą do dyskusji jest pewna nierównomierność w treściowej rozpiętości poszczególnych rozdziałów oraz rozłożenie akcentów uwypuklających subiektywnie wybraną tematykę (jak znaki towarowe czy prawo pomocy). Całość opatrzona jest wstępem, wykazem skrótów oraz – znajdującym się na początku opracowania – wykazem literatury. Podsumowanie oraz wnioski końcowe znajdują się w poszczególnych rozdziałach monografii.

Główną wartością pracy – w aspekcie merytorycznym – jest to, że autorzy i redaktorzy opracowania podjęli się zadania w sposób szeroki i kompleksowy. Ujęcie teoretycznoprawne, łączy się tu z porównawczym i dogmatycznym (dotykając prawa karnego, cywilnego i administracyjnego, ale także konstytucyjnego i szeroko rozumianego prawa europejskiego, tj. prawa unijnego i unormowań Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności), co stanowi wartość z punktu widzenia praktyki prawniczej.

Recenzowana monografia jawi się również – w aspekcie formalno-badawczym – jako dzieło spójne. Poszczególne rozdziały są względem siebie komplementarne i nawzajem sobie potrzebne. Można wręcz powiedzieć,

że treść pracy zatacza pewne koło – od wyjaśnienia istoty zjawiska i zaprezentowania modelu opisowego (rozdziały I i II), aż po umieszczenie precedensu wśród innych rodzajów *legal reasoning* i zaproponowania paradygmatu o charakterze normatywnym (rozdziały XVII do XXII). Również dokumentacja źródłowa jest bardzo poprawna.

Publikacja jest pracą wartościową merytorycznie, głęboko analizującą w sposób zarówno interesujący, jak i kompetentny problematykę precedensowości, czyli roli orzecznictwa sądowego w procesach stosowania prawa, a tym samym samego stosowania prawa jako istotnej części porządku prawnego. Jej adresatami mogą być zarówno przedstawiciele nauki prawa, jak i zawodów prawniczych, ale również aplikanci i studenci.

rec. Anna Kalisz*

* Dr hab., prof. Uniwersytetu im. Jana Długosza w Częstochowie, radca prawny.

